

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

О.П. Шейко, Київська філія Львівського банківського інституту

В сучасних умовах розвитку національної економіки регулювання банківської діяльності, організація та функціонування банківської системи країни набувають нового змісту.

Процес переходу України до якісно нової форми економічних відносин, що базуються на ринкових принципах ведення господарства, зумовлює необхідність внесення кардинальних змін до фінансово-кредитної сфери економіки, яка відіграє ключову роль у економічній системі будь-якої країни для забезпечення руху грошових потоків. Основною ланкою цієї сфери є банківська система, яка є важливою складовою ринкової інфраструктури, забезпечуючи реалізацію інструментів грошово-кредитної політики центрального банку держави. В розвитку банківської системи України настав етап, коли кількісні характеристики повинні перейти в якісні, тому збільшується потреба у фінансово спроможних, стабільних та надійних банках.

На жаль, незважаючи на позитивну макроекономічну динаміку останніх років та належну адаптацію українських банків до короткострокових економічних змін з точки зору сукупних ринкових потреб економіки, реальні можливості банківської системи ще досить низькі. Банківська система України починала свою роботу в надзвичайно жорсткому економічному середовищі, коли спостерігалось стрімке падіння виробництва, цінова лібералізація, гіперінфляція та повний дисбаланс економічних процесів. Розвиток банківської системи і до цього часу гальмується рядом чинників, більшість з яких формується поза банківською системою і не може бути подолана зусиллями лише самих банків, а саме:

1. *Триваюча загальноекономічна криза в Україні.* Повільне реформування економічно-господарського життя суспільства, що стримує розвиток малого та середнього бізнесу, призводить до скорочення обсягів руху капіталу та інвестицій всередині країни, а це обумовлює обмеженість ресурсної бази банків, знижуючи їх конкурентоспроможність на ринку надання банківських послуг.
2. *Незадовільний фінансовий стан значної частини суб'єктів господарювання.* На сьогодні близько половини суб'єктів господарювання є збитковими. Економічне середовище в Україні несприятливе для здійснення суб'єктами господарювання своїх виробничо-господарських функцій. Це призводить до підвищення ризику при кредитуванні реально сектора, внаслідок чого у банках збільшується обсяг несвоєчасно повернутої заборгованості, скорочуються залишки на рахунках клієнтів, що заважає розширенню масштабів їх діяльності.
3. *Фінансова нестабільність.* Інфляційні процеси скорочують реальні грошові доходи населення, обмежуючи можливість здійснення громадянами довгострокових заощаджень в банках. Це послаблює

фінансовий потенціал банківської системи. Низький рівень реального попиту на банківські кредити та інвестиції зменшує доходність та рентабельність банківських установ. Крім того, інфляція суттєво ускладнює процес нарощення банківською системою України власного капіталу, що є потенційною загрозою втрати стабільності.

4. *Недосконалість існуючої законодавчої та нормативної бази в частині регулювання банківської діяльності та усього можливого спектру банківських операцій*, внаслідок чого банки не завжди можуть в повній мірі розвивати нові види послуг у відповідь на зростаючі потреби ринку, що послаблює їх здатність до ефективної конкуренції.

Розвиток банківської системи України стримується і за рахунок внутрібанківських чинників, серед яких такі:

- недостатній рівень капіталізації банківської системи, що відображає недокапіталізацію всієї економіки;
- високі ризики кредитування. Наявність значних обсягів простроченої та сумнівної заборгованості у кредитному портфелі банків є наслідком проведення невваженого банківського бізнесу;
- відсутність довгострокових кредитних банківських ресурсів. Більшість ресурсів, залучених комерційними банками, короткострокові. Важливою умовою для довгострокового кредитування реального сектора економіки є наявність довгострокових депозитів. Вирішення цієї проблеми пов'язане із створенням системи гарантування вкладів населення;
- рівень банківського менеджменту. Недостатнє вивчення та аналіз фінансового стану позичальників негативно відображається на якості активів банків і є результатом зниження прибутковості банківської системи.

Отже, банківська система України переживає зараз не найкращі часи, що обумовлює необхідність підвищення її надійності, стійкості до зовнішніх та внутрішніх потрясінь, виконання покладених на неї функцій. В той же час не можна говорити лише про недоліки у сфері діяльності банків.

На даному етапі основними позитивними результатами функціонування банківської системи України можна вважати:

- розвиток форм власності в банківському секторі (функціонують лише два державних банки);
- перехід на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, що сприяло прозорості банківської системи і разом з тим підвищенню довіри іноземних інвесторів;
- розвиток конкурентоспроможної і оснащеної платіжної системи;
- участь у формуванні фондового ринку.

Подальший розвиток банківської системи неможливий при відсутності використання міжнародного досвіду ведення банківської справи, впровадження сучасних банківських та інформаційних технологій, розширення і вдосконалення банківських послуг.

Оскільки банківська система – це значний сегмент економіки, то визначення стратегії розвитку банківської системи надзвичайно важливе, і концепція розвитку це той основний стрижень, що дасть розуміння головної мети і шляхів її реалізації. У рамках цієї концепції повинні бути визначені основні принципи функціонування банківської системи, а саме:

- по-перше, рівні умови для роботи кожного банку. Рівні умови – це коли економічні нормативи, встановлені НБУ, однакові для всіх комерційних банків, коли резервні вимоги однаково повинні виконуватися всіма банками;
- по-друге, публічність, відкритість – це коли будь-який з банків може стати банком з обслуговування тих або інших програм уряду, тих або інших фондів за умови, що цей банк відповідає визначеним вимогам, параметрам, і ці вимоги публічно оголошуються всім банкам;
- по-третє, рівне конкурентне середовище - це коли клієнт сам обирає банк, в якому хоче обслуговуватися, а не за вказівкою Міністерства, фонду, окремого чиновника. Це коли клієнт, який візьме валютний кредит у банку і купить устаткування на Заході, матиме рівні умови, такі ж, якби він взяв кредит в українсько-німецькому фонді (ПДВ).

Необхідно змінювати цю практику і головним тут повинен стати принцип: узяв гроші в борг – поверни. В цьому не тільки банк, але і держава повинні бути зацікавлені. Необхідно прийняти закон про кредит.

Основним завданням банківської системи на найближчий час є зміцнення банківського сектора, яке виключає виникнення системних банківських ризиків. В першу чергу необхідно зміцнювати національні гроші та їх обмінний курс, знижувати темпи інфляції, підвищувати рівень монетизації економіки. Саме грошова стабільність є гарантом сталого розвитку економіки взагалі та банківського сектора зокрема.

Результатом реформування банківської системи повинна стати не тільки фінансова стабільність, а й реальна спроможність банків забезпечувати динамічний розвиток країни. На практиці досягненню такої мети сприяє зміцнення фінансового стану та виведення з ринку проблемних банків, підвищення рівня капіталізації та якості капіталу банків.

Першим кроком до оздоровлення банківських інститутів є встановлення адміністративного контролю. У подальшому, залежно від ситуації, можливе прийняття рішень щодо їх ліквідації, реорганізації або капіталізації. Названі адміністративні заходи в першу чергу ставлять за мету не допустити катастрофічного погіршення становища проблемних банків, ізолювати їх від банківської системи для того, щоб запобігти поширенню кризи на інші банківські інститути через механізм міжбанківських розрахунків.

За останні три роки НБУ вдалося вирішити завдання очищення банківської системи від неплатоспроможних банків та зберегти життєздатне ядро банківської системи.

Наступним логічним кроком є нарощення капіталу банків.

В останні роки в банківській системі зберігалася стійка тенденція до зростання статутного, регулятивного і балансового капіталу банків, що позитивно вплинуло на рівень капіталізації банків.

Зменшення інфляції, економічна стабільність національної валюти сприятимуть зниженню процентних ставок за кредитами, а банки матимуть ресурси для кредитування реального сектора економіки, розвиток якого дасть додаткові робочі місця, збільшить купівельну спроможність населення, що у свою чергу, працюватиме на накопичення капіталу. Підвищенню рівня капіталізації економіки, у тому числі й банківської системи, сприятиме скорочення відтоку капіталу за кордон. Для цього потрібний ефективний валютний контроль з боку держави. Але головним засобом запобігання відтоку капіталу є створення сприятливого інвестиційного клімату в країні.

Одним із шляхів нарощування капіталів банків є залучення іноземних інвестицій. Слід зазначити, що зараз у багатьох країнах переважає тенденція до лібералізації умов діяльності відділень іноземних банків і розповсюдження на них національного режиму. В Україні режим діяльності іноземних банків такий самий, як і місцевих банків. Проте останнім часом формується тенденція до скорочення частки банків з іноземним капіталом. Надходжень іноземного капіталу для зміцнення банківської системи поки що немає. Адже цей капітал не йде в банківську сферу з тих же причин, що і в регіональну економіку.

Велику відповідальність за покращання своєї діяльності несуть самі банки. Перш за все це підвищення рівня менеджменту, організації управління ризиками, внутрішнього контролю. Банки повинні продовжувати нарощування своїх капіталів, в першу чергу за рахунок збільшення статутного капіталу та підвищення прибутковості банківських операцій. Необхідно також створити сприятливі умови для іноземного капіталу, який би без перешкод надходив до банківської системи. Забезпечення більшої відкритості та прозорості банків сприятиме залученню внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

Одним із важливих завдань є вдосконалення структури банківської системи відповідно до сучасних потреб трансформації економіки, стимулювання розвитку спеціалізованих банківських установ. Світовий досвід доводить, що поряд із загальною тенденцією універсалізації продовжує зберігатися і навіть закріплюватися спеціалізація в банківському секторі. В Україні слід формувати спеціалізовані за функціональною ознакою банківські установи – інвестиційні, іпотечні, інноваційні. Спеціалізація таких установ полягає у спроможності суттєво підвищувати якість надання відповідних послуг при одночасному зниженні їх собівартості.

У даний час реалізується комплексна програма розвитку банківської системи України на 2003-2005 роки, метою якої є розв'язання багатьох проблем банківського сектора.

Список літератури

1. Банківська система України. Правові засади організації. – К.: Юрінком-Інтер, 2003.
2. Галь В.М. Проблеми розвитку банківської системи та шляхи їх вирішення // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. праць. – Т. 5. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2002. – С. 21-26.
3. Д’яконова І.І. Необхідність поступального розвитку банківської системи України // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. праць. – Т. 8. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2003. – С. 52-57.

4. Піонтковська Я.О. Деякі аспекти стійкості банківської системи України // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. наук. праць. – Т. 8. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС, 2003. – С. 48-52.

Шейко, О.П. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку національної банківської системи [Текст] / О.П. Шейко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. - Суми: УАБС НБУ, 2004. - Т. 9. - С. 301-305.